

BHOS-beleidsnota – Inbreng Oxfam Novib op internetconsultatie – 13 april 2022

Zie meer info/introductie op de vragen hier: [Overheid.nl](https://overheid.nl) | [Consultatie BHOS-beleidsnota](https://overheid.nl/consultatie/bhos-beleidsnota), [reageren \(internetconsultatie.nl\)](https://overheid.nl/consultatie/bhos-beleidsnota/reageren)

Vraag 1: Hoe kan het Nederlandse bedrijfsleven meer betrokken worden bij de twin-transitie (digitalisering / verduurzaming) in (lage en) midden-inkomenslanden?

Nederland is één van de grootste buitenlandse investeerders wereldwijd. Nederlandse bedrijven hebben hiermee forse invloed op sectoren als landbouw, delfstoffen, handel, energie en vervoer. Het Nederlandse bedrijfsleven heeft hiermee eveneens forse invloed op ontwikkelingslanden, mensen, klimaat en milieu. Implementatie van daadwerkelijke Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) door middel van betekenisvolle wetgeving hierop, in Nederland en op termijn ook in EU-verband, kan een aanzienlijke positieve impact betekenen voor onder meer ontwikkelingslanden, mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.

De just transition moet centraal staan om te zorgen dat de twin-transitie in lage- en midden-inkomenslanden eerlijk en duurzaam is. Nederland heeft veel te bieden als het gaat om gebruik van technologie in de circulaire economie, en bijvoorbeeld smart watergebruik in landbouw. Het integreren van een 'just transition' zorgt dat de negatieve impact van transitie en de digitale revolutie wordt gemitigeerd in de handelsketens die met Nederland verbonden zijn. In beide transitie-vragen wij integrale aandacht voor de sociale gevolgen van transitiebeleid zodat ook de vraagstukken van kansongelijkheid en inkomensonzekerheid, veiligheid en gezondheid, kwaliteit van werk, zeggenschap en betrokkenheid aan de orde komen.

De ervaring die Oxfam Novib heeft opgedaan in de afgelopen jaren (onder meer in de voedingsmiddelensector, extractives en de financiële sector) als het gaat om Nederlandse bedrijven die (ook) opereren in lage en midden-inkomenslanden is dat over het algemeen maatschappelijk ondernemen onvoldoende is doorgevoerd. In ketens wordt nog beperkt naar een duurzame oplossing (in productie en distributie) gekeken die hand in hand gaat met een eerlijkere verdeling van middelen. Gezien de enorme opgave die wereldwijd op ons afkomt - de klimaatcrisis, de biodiversiteitscrisis en de extreme wereldwijde ongelijkheid, alsmede autoritair leiderschap met afnemende ruimte voor civic space - zou het Nederlandse bedrijfsleven veel grotere stappen moeten zetten voor daadwerkelijke en rechtvaardige verduurzaming, eerlijk ondernemerschap met oog voor rechten van lokale werknemers, rechten van vrouwen en gemarginaliseerde groepen. IMVO-convenanten hebben weliswaar geleid tot meer kennis en begrip bij bedrijven voor mensenrechten en milieu, maar de op vrijwilligheid gebaseerde convenanten en andere vrijwillige afspraken leiden onvoldoende tot een duurzame, eerlijke economie, zo blijkt onder meer uit de KIT-evaluatie van de convenanten en de tegenvallende onafhankelijke monitoringsrapportages van diverse convenanten.

Uit nieuw onderzoek over supermarkten om hun macht en invloed in te zetten om te helpen een einde te maken aan mensenrechtenschendingen in hun toeleveringsketens dat supermarkten op Oxfam's ranglijst die opereren in het Verenigd Koninkrijk en in Duitsland - landen met wetgeving op IMVO- nog steeds opvallend beter scoren dan de Nederlandse. Ongeacht diverse verbeteringen in beleid, geldt voor elke supermarkt in Nederland anno 2022 dat zij nog veel meer kunnen doen om uitbuiting van arbeiders, kleine boeren en vrouwen tegen te gaan.

De Nederlandse financiële sector zou een grote aanjager kunnen zijn van de verduurzamingstransitie, maar is dat nog niet. Uit onderzoek van de Eerlijke Geldwijzer van najaar 2021 blijkt dat slechts één op de drie Nederlandse financiële instellingen uitdrukkelijk heeft toegezegd haar leningen en investeringen in lijn te brengen met het 1,5°C doel. 88% (34,3 miljard euro) van de beleggingen in de energiesector van alle grote Nederlandse verzekeraars, pensioenfondsen en banken samen zat eind 2020 nog in kolen, olie en gas. Ook blijven financiële instellingen nieuwe exploratie van gas- en olievelden financieren alhoewel het IEA-rapport uit mei vorig jaar heel duidelijk was: als we 50% kans willen hebben om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graden Celsius, dan moeten we nu stoppen met nieuwe exploratie. Al in 2020 besprak de Tweede Kamer de initiatiefnota “Van oliedom naar gezond verstand: verduurzaming van de financiële sector”. De nota merkte terecht op dat de verduurzaming van de financiële sector op zichzelf een belangrijke pijler van het Nederlandse klimaatbeleid zou moeten zijn en bevatte de oproep aan de overheid om een einde te maken aan de vrijblijvendheid en met sturend beleid werk te maken van de verduurzaming van de sector. Experts zoals Ben Caldecott (Oxford Sustainable Finance Program) en Frank Elderson (ECB) pleiten al langer voor een wettelijke klimaatverplichting voor financiële instellingen.

Een ander belangrijk aspect, juist ook voor Nederlandse bedrijven en financiers die groot zijn in o.a. de agri-sector, zijn landrechten: betere landrechten en duurzaam landbeheer zijn essentiële randvoorwaarden voor het behalen van tenminste de helft van de SDG's en de klimaatdoelstellingen van Parijs. Duurzaam landbeheer is onder andere gelinkt aan klimaat problematiek, veiligheid en conflict, voedselzekerheid, migratie en vrouwenrechten. Het is belangrijk dat deze fundamentele rol voor landrechten wordt erkend. Niet voor niets kwam uit het KMPG onderzoek dat ten grondslag lag aan de IMVO covenanten kwam landrechten in alle waarde ketens als salient issue naar boven. Nederland handelt relatief veel met (arme) landen, hetgeen leidt tot inkomsten in deze landen. Exploitatie van niet-hernieuwbare grondstoffen leidt echter tot uitputting van natuurlijke hulpbronnen. De Nederlandse grondstoffenvoetafdruk is groter geworden, met gevolgen voor landgebruik (inclusief landdegradatie en ontbossing bijvoorbeeld). In 2020 stond Nederland in de top 10 van wereldwijde aankopers van land wereldwijd (Landmatrix, 2020), en dat terwijl er een groeiende ongelijkheid is waar steeds meer land in handen is van minder mensen. De overheid dient Nederlandse bedrijven en investeerders dan ook te stimuleren om volledig te voldoen aan de OESO richtlijnen, UNGP's, VGGT (FAO) en andere relevante land- en mensenrechtenstandaarden, en betrokkenheid bij landroof te voorkomen.

Digitalisering brengt heel wat uitdagingen met zich mee voor zowel burgers als maatschappelijk middenveld-organisaties. Met toenemende uitdagingen betreffende de toegankelijkheid van de belangrijkste spelers tot transformatie zoals internet, kan het Nederlandse bedrijfsleven hiervan gebruik maken om deel uit te maken van het proces. Aspecten van voortdurende internetuitschakelingen door overheden in landen, onbetrouwbaar en kostbaar internet hebben individuen en organisaties ervan weerhouden deze transitie te leiden/te bewerkstelligen. Daarom zal het ondersteunen van toegang tot internet van hoge kwaliteit, subsidies voor duurzame apparatuur en ondersteunende processen om online censuur te beteugelen, gunstige omgevingen creëren voor de private sector, de publieke sector en maatschappelijke organisaties.

Vraag 2: Hoe kunnen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen beter samenwerken om de duurzame ontwikkelingsdoelen te halen?

Binnen de ‘gouden vierhoek’ van overheid - bedrijfsleven - kennisinstellingen – middenveld, is het middenveld dé sleutel(f)actor in het tegengaan van armoede en onrecht. De Nederlandse overheid zou,

omwille van de effectiviteit van haar eigen doelstellingen, maximaal moeten inzetten op het versterken van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden.

Het maatschappelijk middenveld heeft een cruciale rol wat betreft de realisatie van de SDG's. Overheden, het bedrijfsleven en kennisinstellingen kunnen de impact die op grote schaal nodig is om de SDG's te realiseren niet realiseren zonder het maatschappelijk middenveld. NGO's staan vaak in contact met de meest kwetsbare bevolkingsgroepen, hebben benodigde expertise en kunnen mensen mobiliseren. Tevens moet het maatschappelijk middenveld de overheid ter verantwoording kunnen roepen voor de toezeggingen die in het kader van de SDG's zijn gedaan. Het belang van het betrekken van het maatschappelijk middenveld in partnerschappen voor de SDG's is erkend in SDG 17, waarin staat dat om de doelen te bereiken samenwerking en sterke partnerschappen nodig zijn op alle niveaus en tussen verschillende overheden, de private sector, het maatschappelijk middenveld en andere partijen. Dergelijke cross-sectorale en multi-stakeholder partnerschappen voor de SDG's bestaan al en er kan inspiratie uit worden gehaald. Oxfam Novib hecht er belang aan dat de overheid van SDG 5 (gendergelijkheid) een dwarsdoorsnijdend thema maakt voor het behalen van alle doelstellingen.

De COVID-pandemie en de in een groot aantal landen gerelateerde doorgevoerde maatregelen hebben het onderwerp digitalisering en toegankelijkheid van internet bovenaan de publieke agenda gezet. Projecten middels publiek-private partnerschappen kunnen worden opgezet om de toegankelijkheid, betaalbaarheid en kwaliteit van internet alsook digitale geletterdheid in landen in ontwikkelingslanden en opkomende economieën te bevorderen. Dit draagt bij aan de implementatie van SDG9 die toeziet op de toegang tot informatie- en communicatietechnologie te vergroten en te streven naar universele en betaalbare toegang tot internet in de minst ontwikkelde landen tegen 2020, evenals SDG 4 over het waarborgen van inclusief en kwaliteitsonderwijs en bevordering van levenslang leren voor iedereen.

In lijn met mensenrechtenstandaarden en de SDG's, moeten overheden, het bedrijfsleven en kennisinstellingen proactief bijdragen aan het creëren van een stimulerende klimaat voor maatschappelijke organisaties. Dit omvat het onderhouden van een open dialoog met actoren uit het maatschappelijk middenveld, met name in gevallen waarin de politieke en wetgevende kaders van het land waarin ze werken hun acties beperken. Bovendien kunnen overheden hulp verlenen via diplomatieke steun, observatie van rechtzaken, enz. in het geval mensenrechtenverdedigers die risico's lopen vanwege hun werk ten behoeve van mensenrechten. De private sector speelt een cruciale rol door ervoor te zorgen dat de mensenrechtennormen worden gerespecteerd middels hun activiteiten en door overleg te plegen met het maatschappelijk middenveld over de naleving ervan in specifieke contexten.

Nederland kent een lange traditie van samenwerking tussen verschillende sectoren; deze ervaring kan wereldwijd ingezet worden om samenwerking tussen overheid, maatschappelijk middenveld, bedrijven en kennisinstellingen te bevorderen en gezamenlijk aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen te werken. Wij hebben ons dan ook aangesloten bij de internationale kenniscoalitie en haar *'Internationale kennisagenda voor NL en landen in ontwikkeling en transitie'*.

Samenwerking met lokale organisaties en kennisinstellingen is een belangrijke voorwaarde voor het behalen van de ontwikkelingsdoelstellingen. Een voorbeeld hiervan betreft de participatieve plantverdelingsprocessen waarin lokale boeren samen met lokale onderzoekers veelbelovende lokaal voorkomende plantenrassen selecteren, verbeteren en opschalen voor productie en verkoop. Dit proces versterkt niet alleen de lokale voedselzekerheid, het draagt ook bij aan het scheppen van banen en

economisch in de landbouw in LLMICs en draagt bij aan het instandhouden van lokale (agro)biodiversiteit.

Vraag 3: Hoe kan de Nederlandse inzet op beleidscoherentie voor ontwikkeling verder versterkt of verbeterd worden?

Het Nederlandse actieplan is in 2018 herzien en geeft een overzicht van vijf Nederlandse beleidsthema's die een invloed hebben op de ontwikkelingskansen in ontwikkelingslanden. Deze thema's zijn: (1) het tegengaan van belastingontwijking/ontduiking, (2) ontwikkelingsvriendelijke handelsakkoorden, (3) een ontwikkelingsvriendelijk investeringsregime, (4) verduurzaming van productie en handel en (5) het tegengaan van klimaatverandering.

1. T.a.v. het tegengaan van belastingontwijking/ontduiking:

Het tegengaan van belastingontwijking en ontduiking moet nadrukkelijker prioriteit zijn binnen de coherentieagenda. Hoewel er de afgelopen jaren verschillende zinvolle maatregelen zijn genomen tegen belastingontwijking via Nederland, blijft die inzet onvolledig. Daardoor blijft Nederland ook steeds hoog op de lijstjes staan bij onderzoeken over internationale belastingparadijzen. NL staat op plek 4 van de laatste ranking van Tax Justice Network betreffende corporate tax havens; en op plek 8 van de laatste ranking van 'secrecy jurisdictions'. Landen verliezen wereldwijd jaarlijks miljarden door belastingontwijking en ontduiking naar en door Nederland. O.a. met aanbevelingen van de commissie doorstroomvennootschappen ter verbetering van transparantie, zoals door gratis en verbeterde toegang tot het Handels- en UBO-register, is nog niets gedaan, terwijl dit essentieel is voor de aanpak van fraude, witwassen en corruptie.

De recente IOB evaluatie "ondersteuning belastingheffing ontwikkelingslanden 'a taxing issue'" constateert dat de invloed van ontwikkelingslanden bij het maken van internationale afspraken over belastingen beperkt is. In de IOB evaluatie wordt geconcludeerd dat meer transparantie noodzakelijk is over hoe belangen van ontwikkelingslanden worden gewaarborgd en over wat het Nederlandse standpunt is in internationale onderhandelingen. Het beleid ten aanzien van belastingverdragen wordt nu vrijwel volledig bepaald door het ministerie van Financiën. Om het ministerie van Buitenlandse Zaken een prominentere rol te geven, is het wenselijk meer financiële expertise bij dat ministerie op te bouwen. Uit de evaluatie komt ook dat betere monitoring gewenst is om te zien of het beleid om belastingontwijking terug te dringen ook werkelijk effectief is. Nu worden alleen inspanningen gemeld, zoals bijvoorbeeld het opnemen van antimisbruikmaatregelen, maar zijn er geen indicatoren die laten zien of het beleid daadwerkelijk leidt tot het terugdringen van belastingontwijking.

2/3/4. T.a.v. ontwikkelingsvriendelijke handel, handelsakkoorden en investeringen:

Nederland is een belangrijke importeur van agro-grondstoffen zoals palmolie, cacao en soja. Dit brengt een grote verantwoordelijkheid mee voor Nederland om ervoor te zorgen dat Nederlandse bedrijven enkel duurzame commodities afnemen en mensenrechten in hun waardeketens respecteren in overeenstemming met de UNGP's en de OESO Richtlijnen. De Nederlandse financiële sector, haar banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen beleggen miljarden euro's in de private sector die handelt in deze producten met een hoog risico op ontbossing en mensenrechtenschendingen¹. De regering moet wettelijke verplichtingen creëren zodat het Nederlandse bedrijfsleven en de Nederlandse financiële sector daadwerkelijk gaan bijdragen aan verduurzaming van productieketens.

¹ [ING, Rabobank, ABP en Allianz financieren verwoesting Amazone | Eerlijke Geldwijzer](#)

De Nederlandse regering heeft daarbij te lang enkel de sector ondersteunt, door te investeren in partnerschappen en certificatie bijvoorbeeld via The Amsterdam Declarations - Partnerships For Forests en de New York declaration on Forests (Home - Forest Declaration). Ze heeft zelf te weinig sturend opgetreden. Inmiddels zijn we wereldwijd in een biodiversiteitscrisis en klimaatcrisis beland, en staat bijvoorbeeld de Amazone op een kantelpunt door de combinatie van ontbossing, bosbranden en klimaatverandering met alle gevolgen van dien. Inmiddels wordt er meer sturend opgetreden, de wet die de import van illegaal hout verbied (FLEGT) is daar een voorbeeld van die mogelijk wordt opgevolgd door het Proposal for a regulation on deforestation-free products (europa.eu). Door de grote rol die Nederland speelt als importeur moet Nederland ook een voorlopersrol nemen in het aanjagen van deze wetgeving.

Het beschermen van mensenrechten en het bijdragen aan fiscale rechtvaardigheid zijn prioriteiten voor de Nederlandse overheid en toch blijft een integrale visie op mensenrechten uit gerelateerd aan de private sector, handel en investeringen. De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) adviseerde het ministerie van Buitenlandse Zaken dan ook al eerder om duidelijker te maken hoe 'het versterken van het internationale verdienmodel van Nederland' wordt getoetst aan mensenrechtencriteria².

Zoals op EU-niveau is afgesproken, dient de Nederlandse overheid de negatieve impact dat beleid kan hebben op ontwikkelingsdoelstellingen van landen in het Zuiden te minimaliseren. Hiertoe is het belangrijk om systematisch ex-ante beoordelingen uit te voeren van de effecten van binnenlands beleid en wetgeving op partnerlanden door rekening te houden met hun ontwikkelingsdoelstellingen. Het Integraal Afwegingskader beleid en regelgeving (IAK) - een instrument om besluitvormers te informeren over de vraag of en hoe beleid te maken om doelstellingen van het overheidsbeleid te bereiken - biedt een kans om dit op een stevige manier te verankeren en ervoor te zorgen dat nieuwe beleidsvoorstellen in overeenstemming zijn met de SDG's. Daarbij moet de mogelijke impact van beleidsvoorstellen op het maatschappelijk middenveld in landen in het Zuiden meegenomen worden, en dit via overleg en dialoog hiermee.

Een andere maatregel die beleidscoherentie kan versterken is het institutionaliseren van De Monitor Brede Welvaart (meer leidend maken in beleid en budget), juist om een 'duurzaam land' te realiseren - waarmee de indicatoren 'impact elders' doorontwikkeld zullen worden.

Tevens is het belangrijk dat Nederland een klimaatwet in voert: alle in Nederland gevestigde bedrijven, waaronder financiële instellingen, dienen al hun investeringen in lijn te brengen met het klimaatdoel van maximaal 1.5 graad temperatuurstijging van de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow. Alle handels- en exportinstrumentaria dienen geheel in lijn gebracht te worden met de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow, conform de aangenomen motie Hammelburg en Van der Lee.³

5. T.a.v. het tegengaan van klimaatverandering:

Nederland belofde in Glasgow een einde te maken aan overheidssteun aan fossiele brandstofprojecten in andere landen om zo te voldoen aan de afspraken al gemaakt in Parijs om geen nieuwe fossiele investeringen meer te doen. Het is cruciaal dat de Nederlandse regering hier pal achter blijft staan. Als we 1,5 graad binnen bereik willen houden moeten we, volgens het Internationaal Energieagentschap, vandaag al stoppen met investeren in nieuwe winning van fossiele brandstoffen. Ook een recente studie

² [Duurzame ontwikkelingsdoelen en mensenrechten. Een noodzakelijk verbond | Publicatie | Adviesraad Internationale Vraagstukken](#)

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z22744&did=2021D48293>

in het wetenschappelijk vakblad Nature geeft aan dat als we een goede kans willen maken op die 1,5 graad, er maar 1 manier is: stoppen met winning van fossiele brandstoffen en dus stoppen met investeringen hierin. Uit recent onderzoek blijkt dat Nederland 50% van haar exportkredietverzekering blijkt te gebruiken voor projecten met betrekking tot olieraffinaderijen en gasterminals⁴. Als enige aandeelhouder van Atradius DSB zou de Nederlandse regering haar invloed moeten gebruiken om ervoor te zorgen dat alleen verzekeringen worden verstrekt aan bedrijven die mensenrechten en het milieu respecteren in hun bedrijfsactiviteiten.

Diverse –voor beleidscoherentie- belangrijke en actuele thema's missen nog in het actieplan en zouden hier dan ook aan moeten worden toegevoegd. Hierbij valt te denken aan beleid op veiligheid (Defensie) waaronder in het bijzonder wapenhandel (en investeringen in bedrijven die hierbij betrokken zijn), landrechten en gezondheidszorg (in het bijzonder het tegengaan van vaccin- en medicijn-ongelijkheid) en gendergelijkheid.

Landrechten:

Nederland is een grote donor op het versterken van duurzaam landbeheer wereldwijd (zoals Land-at-Scale). Voor succesvolle beleidscoherentie, is het van cruciaal belang dat het Nederlands bedrijfsleven en investeerders landrechten respecteren in hun eigen operaties en waardeketens. Het is belangrijk dat de internationaal en door Nederland erkende Voluntary Guidelines Responsible Governance of Tenure (VGGTs) en het recht voor inheemse volkeren op een goed en eerlijk proces worden nageleefd (FPIC), en land-gerelateerde conflicten en landonteigening door Nederlandse actoren wordt tegengegaan. Helaas laat de praktijk zien dat Nederlandse bedrijven en investeerders vaak betrokken zijn bij lokale land conflicten. Een goede due diligence en betekenisvolle consultatie met lokale stakeholders inclusief de gemeenschappen kan dit voorkomen, bedrijven dienen zich hieraan te committeren en de overheid dient hen hierop aan te spreken.

Gender:

Voor succesvolle beleidscoherentie voor ontwikkeling is het essentieel om effecten op de positie en rechten van beleid op vrouwen, meisjes en gender non conforme mensen (SDG 5) integraal mee te nemen. Voor ontwikkelingslanden, waaronder lage inkomenslanden, betekenen belastingontwijking, belastingontduiking of het wegvallen van tarieven als gevolg van handelsakkoorden een verlies van inkomsten die hard nodig zijn voor publieke investeringen zoals onderwijs en zorg. Als gevolg hiervan nemen vrouwen en meisjes vaak meer zorgtaken op zich en raken overbelast of hebben minder tijd voor onderwijs of het genereren van inkomen. Verduurzaming van internationale productieketens en het tegengaan van klimaatverandering kan alleen effectief als de rechten en positie van vrouwen en mannen wordt versterkt en iedereen in deze transitie deelneemt. De klimaatcrisis versterkt bestaande sociale, politieke en economische kwetsbaarheden, die kunnen leiden tot sociale spanningen en gewelddadige conflicten. Hierdoor nemen humanitaire behoeften toe. Zorg er daarom voor dat klimaat-gerelateerde risico's omtrent vrouwen, vrede en veiligheid onderdeel van de impactanalyses zijn.

Vraag 4: Hoe kan de overheid het duurzame verdienvermogen van Nederlandse bedrijven in het buitenland versterken?

Het duurzame verdienvermogen van Nederlandse bedrijven kan enkel versterkt worden door het versneld invoeren van IMVO wetgeving in Nederland. Inhoudelijk dient hierbij volledig vastgehouden te

⁴ [BankTrack – At least \\$132 billion in finance for fossil fuels is locking Africa out of a Just Transition, shows new report](#)

worden aan naleving van de OESO Richtlijnen en de UNGP's. Idem in EU-verband: de regering dient niet akkoord te gaan met Europese wetgeving die onder het niveau van de OESO Richtlijnen en UNGP's ligt. Zo dient de prioritering van risico's te gebeuren op basis van de ernst van de risico's of schendingen, en niet op grond van de intensiteit van hun banden met de zakelijke relatie, zoals in het huidige voorstel van de Europese Commissie staat. Ook wordt in het huidige voorstel de due diligence-verplichting fors ingeperkt door het gebruik van de term "established business relationship", terwijl IMVO-risico's voor bedrijven die opereren op de spotmarkt (zoals palmolie en sierteelt-bedrijven) hiermee deels buiten schot blijven. Verder moet de toegang tot recht en remedie voor slachtoffers van misstanden verbeterd worden (stap zes van due diligence): het 'neutraliseren' van impacts, zoals nu in het voorstel staat, is immers niet hetzelfde als het bieden van herstel. Ook blijft de verantwoordelijkheid van de financiële sector in het huidige Commissievoorstel nog goeddeels buiten beschouwing.

Spoedige invoering van tenminste nationale IMVO-wetgeving is cruciaal, aangezien de IMVO-convenanten slechts 1,6% van het totale aantal bedrijven in 13 sectoren met hoge duurzaamheidsrisico's bereikten⁵. Bovendien onderschrijven slechts 35% van de Nederlandse bedrijven de OESO-richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ook bleek uit de evaluatie van de IMVO-convenanten dat er over het algemeen geen vermindering van de negatieve effecten in mondiale waardeketens kon worden waargenomen.

Bij het versterken van het duurzame verdienvermogen dienen standaarden gehanteerd te worden die gendergelijkheid bevorderen. De overheid kan het bedrijfsleven hierop ondersteunen door best practices te verzamelen m.b.t. deze standaarden. Ook kunnen uitvoeringsorganisaties zoals RVO en FMO gebruik maken van deze standaarden door deze op te nemen als verplichte criteria bij projectaanvragen.

Landconflicten vormen een risico voor het Nederlands bedrijfsleven, mede gelet op de forse investeringen in o.a. de agri-sector in ontwikkelingslanden. Veel Nederlandse bedrijven en investeerders hebben een directe impact op land, door landgebruik, landaankoop of landbeheer. Wanneer dit niet goed geregeld is, kunnen er lokaal conflicten ontstaan rondom landrechten. Naast lokale gedupeerde gemeenschappen, en vaak gerelateerde mensenrechtenschendingen, kost dit een bedrijf veel tijd en geld, en mogelijk de "social license" om nog lokaal werkzaam te kunnen zijn. Het is dan ook cruciaal dat bedrijven de VGGT's en andere relevante mensenrechtenstandaarden naleven.

Vraag 5: Op welke thema's of sectoren ziet u kansen om internationaal te ondernemen?

Bij voorkeur sectoren waar Nederlandse bedrijven zich kunnen onderscheiden door naast op prijs te concurreren ook te concurreren op duurzaamheid en kwaliteit. Nederland kan zich onderscheiden door te investeren in IMVO, met nadruk op thema's als klimaat, mensenrechten, arbeidsrechten, leefbaar loon en gender. In het kader van de energietransitie kan Nederland investeren in de ontwikkeling van nieuwe duurzame energiebronnen, klimaatadaptatie, klimaatbestendige landbouw, schoon drinkwater. Een Nederlandse handelsinzet opererend vanuit duurzaamheid in de lokale context draagt bij aan een perspectief op kwalitatief goede banen, kansengelijkheid voor jongeren, vrouwen en meisjes in het bijzonder. Nauwe samenwerking met lokale maatschappelijke organisaties draagt bij aan verankering in de samenleving, met maximale toegevoegde waarde voor partnerlanden. Een wereld in transitie vraagt

⁵ <https://www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/mvo-sector-risk-assessment.pdf?la=en&hash=E04F2533DE30CFF10A2C2D3C2E2D1327>

om een vitale publieke sector, waarmee met kwaliteitsonderwijs, goede gezondheidszorg en sociale zekerheid een antwoord kan worden gegeven op nieuwe vraagstukken.

Vraag 6: Hoe kan de overheid het bedrijfsleven (specifiek het MKB) dat internationaal onderneemt (of dat zou willen) beter ondersteunen om zaken te doen in het buitenland?

De Nederlandse overheid kan het MKB ondersteunen door een *level playing field* te creëren, en zorg te dragen dat Nederlandse bedrijven en investeerders de rechten (waaronder landrechten) van lokale gemeenschappen respecteren en duurzaam landbeheer hoog in het vaandel hebben. Overigens zou het goed zijn als de overheid in het kader van level playing field ook het lokale bedrijfsleven in ontwikkelingslanden (meer) ondersteunt door financieringsmogelijkheden te bieden voor lokaal MKB en financiële instellingen.

Cruciaal is de spoedige invoering van betekenisvolle IMVO-wetgeving voor bedrijven in Nederland, alsmede inspanning t.b.v. betekenisvolle IMVO-wetgeving in de EU. Hierbij dient de bouwstenen-brief van het vorige kabinet leidend te blijven. Onderdeel van de bouwstenen-brief is een algemene zorgplicht voor alle bedrijven overeenkomstig de OESO-richtlijnen. Wetgeving mag in geen geval onder het niveau van de OESO richtlijnen liggen, en dient te gelden voor alle bedrijven, niet enkel de grootsten - het due diligence – concept houdt immers rekening met de grootte van bedrijven. De wet moet de naleving van het recht op consultatie, toegang tot justitie en genoegdoening oor (mogelijke) slachtoffers van mensenrechtenschendingen door bedrijven mogelijk maken, zowel op nationaal als op Europees niveau.

Ook dient er een zorgplicht voor bedrijven te gelden ten aanzien van het klimaat. Bedrijven, waaronder financiële instellingen, kunnen hier invulling aan geven door al hun investeringen en activiteiten in lijn te brengen met het klimaatdoel van maximaal 1.5 graad temperatuurstijging van de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow. Het is van belang dat wetgeving voor bedrijven in Nederland en EU geldt voor hun wereldwijde activiteiten, ook in hun ketens, en eveneens zal gelden voor bedrijven van buiten Nederland/EU en bijvoorbeeld naar Nederland/EU willen exporteren.

De overheid dient actieve steun te geven en betrokkenheid te blijven bij multistakeholder (bedrijven, maatschappelijke organisaties en vakbonden, en overheid) IMVO-convenanten 2.0, nadat IMVO due diligence wetgeving is ingevoerd in Nederland en op een later tijdstip eveneens in de EU. Binnen deze vernieuwde convenanten kunnen maatschappelijk middenveld en overheid bedrijven helpen hoe ze wetgeving op IMVO op de meest maatschappelijk betekenisvolle wijze kunnen implementeren. Dit ten behoeve van een maximaal positief effect (vermindering van ESG-risico's en vergroting van duurzame ondernemerskansen).

Vraag 7: Waar is Nederland op het gebied van ontwikkelingssamenwerking volgens u goed in? Op welke thema's zou Nederland een aanjagende rol kunnen vervullen?

Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking is het belangrijk dat Nederland blijft inzetten op de volgende thema's die hieronder verder worden toegelicht: steun voor het maatschappelijk middenveld, invoeren van flexibele financieringsprocedures, structurele verhoging van middelen voor het Civic Space Fund, leidersrol opnemen bij de implementatie van de Vrouwen, Vrede en Veiligheid Agenda,

humanitaire noodhulp, meer budget voor klimaatfinanciering, duurzame voedselproductie en het belang van gebruik van het ODA-budget enkel voor ontwikkelingsrelevante activiteiten.

Door de jaren heen heeft de Nederlandse overheid een belangrijke rol gespeeld bij het ondersteunen van mensenrechtenverdedigers en het creëren van maatschappelijke ruimte voor het maatschappelijk middenveld over de hele wereld, onder meer via verschillende financieringsmechanismen. Wereldwijd heeft het onder meer bijgedragen aan het bevorderen van de bescherming van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, de vrijheid van meningsuiting en LGBTI+-rechten.

Mensenrechtenverdedigers en actoren uit het maatschappelijk middenveld hebben deze steun meer dan ooit nodig, aangezien ze in toenemende mate worden gestigmatiseerd, onderdrukt of zelfs gecriminaliseerd omdat ze opkomen voor mensenrechten en democratische waarden, bijvoorbeeld doordat:

- Ze het zwijgen op te leggen door repressieve anti-NGO-wetgeving en -praktijken
- Zij vaker te maken te krijgen met digitale bedreigingen zoals desinformatie, cyberpesten, online censuur, online surveillance en spyware.
- (Vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers en vredesactivisten worden blootgesteld aan geweld en intimidatie, gelinkt aan dat de invloed van anti-gender bewegingen groter wordt.
- De druk op civic based organizations, onafhankelijke journalisten en mensenrechtenverdedigers gedurende de coronapandemie in veel landen is vergroot.

De inperking van de vrijheden van deze activisten heeft op de korte en lange termijn impact op de stabiliteit, goed bestuur en wederopbouw van een land. De Nederlandse overheid moet daarom nog nauwer samenwerken met het maatschappelijk middenveld om gemarginaliseerde groepen te bereiken, zowel vanuit de strategische partnerschappen als in breder BHOS-beleid. Dat betreft toegang tot financiering en betrekking bij de ontwikkeling/evaluatie van beleid en programma's. Het ondersteunen van een onafhankelijk en sterk maatschappelijk middenveld en het wereldwijd promoten van civic space blijft daarom tijdens deze kabinetsperiode speciale aandacht verdienen in lijn met SDG16. De Nederlandse overheid kan een belangrijke rol spelen, zowel nationaal als op multilateraal niveau, door flexibele procedures in te voeren voor toegang tot financiering wanneer maatschappelijke organisaties in de praktijk moeilijkheden ondervinden om te voldoen aan hun subsidieprocessen en -regels. Dit zou cruciale aanpassingen mogelijk maken waar de civiele ruimte snel wordt gesloten. Raadpleeg en faciliteer bijeenkomsten met het maatschappelijk middenveld, inclusief internationale niet-gouvernementele organisaties, om informatie te verzamelen en te beoordelen hoe de financieringsmodaliteiten van donoren kunnen bijdragen aan het vermogen van maatschappelijke organisaties om effectief te werken. Het Civic Space Fund wordt dit jaar uitgebreid met 7,5 miljoen Euro. Deze ophoging dient structureel te worden, gelet op de enorme druk op civic space wereldwijd. Inhoudelijk wordt de focus gelegd op innovatieve samenwerking met zo weinig mogelijk op voorhand opgelegde beperkingen op basis van thema en soort organisaties die hier aanspraak op kunnen maken. Dit is een eerste stap in de richting om te komen tot besteding van 25% van de ODA-middelen via maatschappelijke organisaties.

Een positief voorbeeld, waarin de overheid haar eigen kritiek durft te organiseren en zo checks & balances garandeert, was de steun aan civic space en civil society, door 'dialogue and dissent'.

Vrouwen, Vrede en Veiligheid: Nederland profileert zich als een leider op het gebied van de Vrouwen, Vrede en Veiligheid agenda en is hierover veelvuldig in dialoog met het maatschappelijk middenveld.

Wereldwijd is de stagnatie van de uitvoer van de Vrouwen, Vrede en Veiligheid Agenda is op meerdere vlakken zichtbaar. Zo heeft de agenda als belangrijk doel de inclusie van vrouwen bij preventie en vredesprocessen te bevorderen. Toch is deze inclusie nog lang niet op een acceptabel niveau. Hoewel de belangrijke rol van vrouwen in vredesprocessen vaak wordt onderstreept in de VN-Veiligheidsraad, waren tussen 1992 en 2019 wereldwijd slechts 13% van de onderhandelaars, 6% van de bemiddelaars en 6 procent van de ondertekenaars in belangrijke vredesprocessen vrouwen. Inclusieve vredes- en veiligheidsprocessen zijn nodig voor effectieve en duurzame vrede en veiligheid. Nederland dient zich ondubbelzinnig als een leider op dit gebied op te stellen, zich in duidelijke termen en te allen tijde vóór de Vrouwen, Vrede en Veiligheid Agenda uit te spreken, en op te komen voor de uitvoerders ervan. Het werk begint ook al in Nederland, niet pas over de grenzen. Implementeer daarom alle Nederlandse commitments rond Vrouwen, Vrede en Veiligheid, ook en leg daar structureel verantwoording voor af, in Nederland, de EU en op VN niveau, zodat Nederland als goed voorbeeld kan dienen.

Een ander positief voorbeeld is landrechten: de Nederlandse overheid is een voorloper in het bevorderen en agenderen van betere landrechten wereldwijd. Land-at-Scale is daar het meest recente voorbeeld van. Het Nederlands bedrijfsleven en Nederlandse investeerders kunnen hier positief aan bijdragen door in hun operaties en investeringen landrechten te respecteren (VGGT's) en duurzaam landbeheer na te streven. De Nederlandse overheid moet hier op toezien.

Nederland laat met het coalitieakkoord zien dat op sommige terreinen terecht extra middelen nodig zijn. Op het terrein van humanitaire hulp, bestrijden van de coronapandemie en de klimaatcrisis zou Nederland in navolging op het coalitieakkoord dan ook een aanjagende rol moeten vervullen. Van belang is dat voldoende middelen worden aangewend om de grote mondiale uitdagingen van een passend antwoord te bieden zodat Nederland ook haar fair share bijdraagt als een rijk land.

Humanitaire hulp: Volgens het Humanitarian Needs Overview 2022, zullen dit jaar naar schatting 274 miljoen mensen humanitaire hulp nodig hebben. In totaal is de wereldwijde hulpvraag door de humanitaire gemeenschap voor 2022 gestegen naar \$41 miljard, omgerekend ruim 37 miljard euro. Nu Rusland Oekraïne is binnengevallen zullen de totale humanitaire noden alleen nog maar stijgen. De afgelopen jaren zijn de totale humanitaire noden in de wereld sneller gestegen dan de beschikbare financiering. Vorig jaar was er een tekort van \$19,1 miljard.

Het humanitaire appeal voor Oekraïne is als 1 van de weinige responses ter wereld bijna volledig gefinancierd, dat komt onder andere omdat het veel in het nieuws is. Andere crises die niet in het nieuws zijn, zoals Somalië of Zuid-Soedan, zijn niet minder urgent maar daar is veel minder financiering voor beschikbaar. Er moet niet alleen humanitaire hulp komen voor Oekraïne, er moet ook meer flexibele en meerjarige noodhulp in het algemeen komen. Dat is effectiever en efficiënter.

Humanitaire donoren, waaronder Nederland, hebben middels het ondertekenen van de *Grand Bargain* in 2016 toegezegd om zich in te zetten voor het verkleinen van het tekort aan humanitaire financiering. Nederland is van oudsher een betrouwbare en flexibele donor, maar ook Nederland draagt in vergelijking te weinig bij in vergelijking met een fair share. Nederland zou op basis van een fair share berekening 951 miljoen euro moeten bijdragen aan humanitaire hulp. In de begroting van 2022 is 438 miljoen euro begroot wat neerkomt op een extra nog benodigde bijdrage van ruim 500 miljoen euro. Gezondheid/coronapandemie: In totaal vraagt de Wereldgezondheidsorganisatie om 16,8 miljard US dollars waarvan de bijdrage voor Nederland voor 2022 neerkomt op 390 miljoen US dollars. Deze middelen vullen het zogenaamde ACT-Accelerator. Uit de ACT-A wordt onder meer COVAX gefinancierd, maar ook het versterken van gezondheidssystemen dat naast het bestrijden van de huidige coronapandemie ook belangrijk is voor toekomstige pandemieën. Het Nederlandse fair share is

omgerekend 345 miljoen euro. Op dit moment heeft Nederland 70 miljoen euro bijgedragen: er is dus nog 275 miljoen euro extra nodig.

Klimaatcrisis: Hoewel in 2015 bij de COP21 in Parijs is afgesproken dat rijke landen vanaf 2020 hun historische schuld rechtekken door ontwikkelingslanden te ondersteunen met 100 miljard dollar per jaar (omgerekend zo'n 85 miljard euro per jaar) ziet het ernaar uit dat dit bedrag niet eerder dan in 2023 wordt gehaald. Bovendien gaat het hier vooral om leningen, waardoor deze landen zich nog dieper in de schulden moeten steken. Daarnaast is minder dan de helft van het beloofde geld bestemd voor aanpassing aan klimaatverandering. Het eerlijke aandeel van Nederland, gebaseerd op onze economische kracht, bedraagt 1.7 miljard euro per jaar, bovenop het jaarlijkse budget voor ontwikkelingssamenwerking. Dit dient z.s.m. gerealiseerd te worden. De huidige afspraken hierover in het coalitieakkoord zijn ontoereikend. Daarnaast hebben de ontwikkelingslanden in Glasgow zich hard gemaakt voor het opzetten van een 'financiële faciliteit' voor het compenseren voor klimaatschade in ontwikkelingslanden. Dit is nog een gat in het Akkoord van Parijs: er zijn wel afspraken over technische samenwerking en capaciteitsopbouw, maar de hamvraag is, wie de rekeningen betaalt als er een ernstige storm opsteekt of een aanhoudende droogte optreedt. De discussie daarover wordt nu voortgezet in de Glasgow Dialogue on Loss and Damage. Hier ligt een mooie taak voor Europa en Nederland.

Voedselzekerheid: Wereldwijd neemt honger en ondervoeding toe, mede door de Covid pandemie en meer conflicten, maar het is vooral structureel door groeiende economische ongelijkheid en de negatieve gevolgen van klimaatverandering en onduurzame landbouwpraktijken. Het Nederlandse voedselzekerheidsbeleid en de inzet op verduurzaming van landbouw in internationale context behoeft daarom een aanscherping om de gestelde "transitie naar een gezond, eerlijk, klimaatneutraal en circulair voedselsysteem" daadwerkelijk te realiseren voor 2030. In lage- en middeninkomenslanden produceren zo'n 380 miljoen boerenfamilies met een landoppervlakte tot 5 hectare naar schatting zelfs 70% van de totale hoeveelheid geproduceerde voedselcalorieën, op minder dan een derde van het landbouwareaal. Kleinschalige boeren en boerinnen vormen daarmee in deze landen een cruciale schakel in het bevorderen van voedsel- en voedingszekerheid en genereren daarnaast inkomen om in hun onderhoud te voorzien. Tegelijkertijd lijdt een groot deel van hen geregeld zelf honger, al dan niet seizoensgerelateerd, en leeft driekwart van de mensen die in extreme armoede leven in rurale gebieden in ontwikkelingslanden. Daarnaast vormen de achteruitgang van de bodemkwaliteit en biodiversiteit, beperkte toegang tot markten, kapitaal en productiemiddelen, en toenemende onzekerheid door klimaatverandering grote belemmeringen en risico's voor kleinschalige voedselproducenten. Dit vraagt om extra middelen voor productieve, economisch lonende en milieuvriendelijke kleinschalige voedselproductie.

Het helpt dan niet om al bij de presentatie van het coalitieakkoord ongeveer de helft in te gaan zetten voor asielkosten van eerstejaarsopvang in Nederland (structureel 221,2 miljoen euro van de 500 miljoen euro is in startnota geraamd voor asieltoerekening JenV). Om de aanjagende rol goed te kunnen vervullen, zouden eigenlijk alle extra middelen ten goede moeten komen aan ontwikkelingsrelevante uitgaven die de armste landen steunen, of op zijn minst een plafond in te bouwen in de extra middelen dat naar de asielkosten van eerstejaarsopvang gaat. Met de Oekraïne-crisis en de economische gevolgen van de coronapandemie in arme landen, alsmede de klimaatcrisis en diverse conflicten, is de kans groot dat er extra vluchtelingen naar Nederland komen. Ontwikkelingssamenwerking, bestemd voor de armste landen, moet niet de dupe worden van kosten voor asiel in Nederland.

Vraag 8: Op welke manier en op welk vlak kan de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking nog meer innoveren?

Innovaties komen vaak voort uit interessante pilot projecten. Vele maatschappelijke organisaties uit binnen- en buitenland zijn bijvoorbeeld bezig met het steunen en opzetten van nieuwe business models, soms mede met steun vanuit de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Bedrijfsmodellen waar niet winst, maar welzijn en duurzaamheid voorop staat. Nederland zou kunnen overwegen om, eventueel in samenwerking met maatschappelijke organisaties en het (innovatieve) bedrijfsleven een internationale conferentie of reeks van sessies te organiseren waarbij geleerde lessen worden gedeeld. Daarbij kan dan gedacht worden aan lessen die betrekking hebben op directe (bijvoorbeeld fiscale) maatregelen die beyond-profit bedrijven steunen, maar ook aan wet- en regelgeving die nodig is om de private sector in het algemeen te sturen richting bedrijfsmodellen waarin welzijn en duurzaamheid voorop staat. Daarmee kan mogelijk ook een duw in de rug worden gegeven aan wet- en regelgeving zoals de beoogde nationale wetgeving op IMVO, de EU Sustainable Corporate Governance Directive en de CSRD. Mislukte innovatieve benaderingen zouden ook meer nadrukkelijk besproken moeten worden, niet alles slaagt. Zo zijn er de afgelopen jaren verschillende kritische rapporten verschenen over hulp via de private sector.ⁱⁱ Internationaal moet er kritisch gekeken worden naar steun die wordt verstrekt aan private bedrijven voor het verlenen van publieke diensten als zorg en onderwijs.ⁱⁱⁱ

Vraag 9: Op welke manier/welk vlak kan Nederland als donor nog meer durf te tonen?

De mondiale uitdagingen zoals ziekte, ongelijkheid, ondervoeding, klimaatcrisis, biodiversiteitscrisis en de recente gebeurtenissen in Oekraïne laten eens te meer zien dat echte systeemverandering nodig is om een oplossing te bieden. Bescherming van civic space, mensenrechten en climate justice dienen hier onderdeel van te worden.

Het ontwikkelen en uitvoeren van een Feministisch Buitenlandbeleid stelt een dergelijke systeemverandering centraal en werkt aan grondoorzaken van ongelijkheid en onveiligheid. Nederland kan zich aansluiten bij een aantal landen dat al een Feministisch Buitenlandbeleid voert zoals Canada, Zweden en Frankrijk. Of dit wil gaan opstarten, zoals Duitsland en recentelijk ook Chili. Een Feministisch Buitenlandbeleid en samenwerking hierop met eerdergenoemde landen biedt een kader om op structurele wijze te werken naar een situatie waarin gelijkheid, veiligheid en welzijn vooropstaan. Uw ministerie heeft al een hoop voorbereidend werk gedaan om een Nederlands Feministisch Buitenlandbeleid mogelijk te maken. Het is tijd om nu samen met het maatschappelijk middenveld invulling aan dit beleid te geven. Centraal in de feministische benadering staat het adresseren van machtsongelijkheid en machtsmisbruik. Onder meer door steun te (blijven) geven aan maatschappelijke organisaties die dat aan de orde stellen toont Nederland durf. Het toewerken naar een meer rechtvaardig en duurzaam economisch systeem wordt nu veelal tegengewerkt door een machtige elite die profiteert van het huidige systeem. Met het helpen blootleggen en aankaarten van buitensporige macht en invloed van een beperkte elite kan Nederland een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van een rechtvaardiger economisch en politiek systeem.

Het investeren in economische systeemverandering zou veel meer centraal moeten staan in de beleidsnota en uitvoering daarvan. De aanpak van extreme ongelijkheid en het bevorderen van economieën waarin welzijn en duurzaamheid voorop staat moet daarbij centraal staan. Hoe ook nu nog economische groei als doel op zich wordt gesteld door de Nederlandse overheid brengt risico's met zich mee t.a.v. aanpak van ongelijkheid en klimaatcrisis. In het coalitieakkoord wordt dat niet erkend, terwijl

er toch niet voor niets al jaren wordt gewerkt aan de Monitor Brede Welvaart. De Monitor moet worden geïnstitutionaliseerd (meer leidend in beleid en budget), juist om een internationaal 'duurzaam land' te realiseren - waarmee de indicatoren 'impact elders' ook doorontwikkeld moeten worden. De Nederlandse overheid zou zich moeten aansluiten bij het 'Wellbeing Economy Governments partnership' (WEGo) en wereldwijd moeten promoten dat de focus komt te liggen op het realiseren van welzijn en duurzaamheid. Daarbij zou de Nederlandse overheid bedrijven actief moeten reguleren en aanmoedigen om ervoor te zorgen dat ze welzijn en duurzaamheid boven winst stellen.

Het narratief dat grote bedrijven de wereld moeten voeden moet worden uitgedaagd, gezien het feit dat het met name kleinschalige boeren zijn die het merendeel van het voedsel produceren in ontwikkelingslanden. Nederland kan meer lef tonen door de positie van kleinschalige boeren te verbeteren, en beleid te voeren dat zowel de lokale voedselzekerheid, lokale economische ontwikkeling en behoud van biodiversiteit ondersteunt. Dit kan bijvoorbeeld door veel meer in te zetten op de ontwikkeling van lokale voedselmarkten en op agroecologische kringlooplandbouw. Voorbeelden hiervan zijn inzetten op kennisontwikkeling van lokale voedselgewassen en participatief (voedsel)onderzoek zoals participatieve plantveredelingsprocessen; het vergemakkelijken van toegang tot kapitaal, lokaal zaaigoed en andere productieve hulpbronnen, met name voor vrouwen; inzetten op productie, vermarkting en consumptie van een grote diversiteit aan lokale voedselgewassen en rassen; en inzetten op het verbeteren van fysieke infrastructuur en productiefaciliteiten, zoals opslag- en koelmogelijkheden. Deze verhoogde inzet op het ontwikkelen van lokale markten en de positie van kleinschalige boeren moet hand in hand gaan met het aan banden leggen van beleid wat de positie van lokale boeren ondermijnt. Ook daar moet Nederland meer durf tonen. Zo moet worden voorkomen dat goedkope Nederlandse/Europese/Westerse voedselexport markten in ontwikkelingslanden verstoort of zorgt voor oneerlijke concurrentie. Handelsakkoorden moeten het belang dienen van deze boeren, en hen niet verder marginaliseren. Nederland moet bijvoorbeeld stoppen met het lobbyen voor wet- en regelgeving (vaak als onderdeel van handelsakkoorden) die het kleinschalige boeren onmogelijk maakt hun eigen lokale boerenzaaigoed onderling uit te ruilen en commercieel te verhandelen.

De coronapandemie heeft bijvoorbeeld laten zien dat de vaccingelijkheid de economische ongelijkheid alleen maar heeft verergerd. Een deel van de extra ODA-middelen die voortvloeien uit het coalitieakkoord zouden dan ook ingezet moeten worden om een *fair share* bij te dragen aan ACT-A. Deze kunnen ingezet worden voor zowel de levering van vaccins aan landen in nood (de COVAX-pijler) als het vergroten van de capaciteit om de vaccins daadwerkelijk in de armen te krijgen (andere onderdelen van de ACT-A waaronder het versterken van gezondheidssystemen en country readiness). Volgens de verdeelsleutel van de WHO droeg Nederland vorig jaar [maar 35% van zijn fair share](#) bij, terwijl gelijkgezinde landen (Duitsland, Canada, Noorwegen en Zweden) meer dan 100% bijdroegen. Om dit jaar wel zijn fair share te halen moet de regering zijn bijdrage voor september 2022 dus flink verhogen met tenminste EUR 275 miljoen. Voor structurele verbetering van de wereldwijde gezondheid dient de regering zich ook te focussen op de versterking van nationale gezondheidssystemen elders. Daartoe biedt de pas door de coalitie aangekondigde *Global Health Strategie* een aanknopingspunt. Naast de korte-termijn, zou deze strategie ook tot doel moeten hebben om als internationale gemeenschap beter voorbereid te zijn op toekomstige pandemieën en om andere ziektes te verbannen. Samenhang met het OS-speerpunt dat zich richt op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) is het versterken van gezondheidssystemen essentieel om bij te dragen aan lange-termijnoplossingen. Hiertoe kunnen volgens ons het best zowel additionele ODA-middelen worden ingezet, als de 300 miljoen euro die structureel op de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) staat voor pandemische paraatheid. Tenslotte blijft het van belang het TRIPS waiver-voorstel van India en Zuid-Afrika (in lijn met de [motie Piri](#)) te steunen bij de Wereldhandelsorganisatie.

Grote barrières in de opschaling van de wereldwijde productiecapaciteit kunnen zo worden weggenomen. Volgens Humans Rights Watch zijn er alleen al [meer dan 100 bedrijven](#) die potentieel kunnen bijspringen voor mRNA-vaccins. Zonder TRIPS waiver of directe hulp van patenthouders blijft deze capaciteit waarschijnlijk onbenut.

Voedsel: Ons voedselsysteem botst op haar grenzen. Biodiversiteitsverlies en ontbossing moeten een halt worden toegevoerd. De miljoenen kleinschalige boeren die het merendeel van het voedsel produceren in ontwikkelende landen, hebben met hun kennis van lokale ecosystemen een cruciale rol te spelen. Door te investeren in agroecologische voedselproductiemethoden versterken we niet alleen de positie van kleinschalige boeren, maar kunnen we ook de biodiversiteits- en klimaatcrises een halt toeroepen. Agroecologie is een systeemvisie op landbouw en voedselproductie die primair gericht is op de ecologisch duurzame, sociaal inclusieve, en economisch lonende productie van voedsel. Deze aanpak wordt al ondersteund door de Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN (FAO) en een groeiend aantal donorlanden, maar Nederland blijft daar vooralsnog in achter. Nederland zou meer steun en budget vrij moeten maken voor agroecologische interventies.

Noodhulp: Wat Oxfam Novib betreft, zijn er twee grote uitdagingen voor wat betreft noodhulp waar het kabinet zich op moet richten.

Ten eerste: het dichten tussen het gat tussen de snel stijgende humanitaire noden in de wereld en de beschikbare humanitaire financiering. Het nieuwe kabinet zou moeten inzetten op EN structureel meer noodhulpfinanciering beschikbaar te maken, EN inzetten op het effectiever en efficiënter maken van humanitaire hulp, waaronder in het kader van de *Grand Bargain on humanitarian aid*. De laatste jaren zijn er goede stappen gezet, maar het is belangrijk dat de komende jaren significante vooruitgang is en dat de volgende onderwerpen echt tot een hoger niveau worden gebracht:

- *Localization of humanitarian aid*: het is belangrijk dat er grote stappen worden gezet om localization echt tot een hoger niveau te brengen. Localization is niet alleen capaciteitsversterking, maar o.a. ook dat lokale ngo's eerlijke toegang krijgen tot kwaliteitsfinanciering, betere toegang tot besluitvormingsmechanismen, en eerlijker partnerships.
- Effect van klimaatverandering op humanitaire hulp en humanitaire noden. Het effect van klimaatverandering is tot dusver onderbelicht gebleven in het Nederlandse humanitaire beleid. Zo kwam de term 'klimaat' nauwelijks voor in het humanitair beleidskader van 2019. Het is belangrijk dat het nieuwe kabinet beleid ontwikkelt op het thema klimaat & noodhulp.
- Nexus: beter aaneensluiting van humanitaire hulp en OS. Er zijn zeker stappen gezet de laatste jaren, maar we zien nog dat er interne silo's zijn tussen de OS- en noodhulpkanalen. We zien ook *on the ground* dat in sommige crises, bepaalde gebieden allang klaar zijn voor wederopbouw of OS programmering, terwijl er voornamelijk maar humanitaire contracten/ financiering beschikbaar is, bijvoorbeeld in Jemen. Het is belangrijk om OS financiering beter te betrekken in chronische crises en daarmee te investeren in vredesopbouw, stabiliteit en ontwikkeling.

Ten tweede is het belangrijk dat Nederland doorgaat de inzet op de naleving van het internationaal humanitair recht en het tegengaan van straffeloosheid, en dit ook verder uitbouwt met mogelijkheden om diplomatieke druk op te voeren op strijdende partijen, waaronder sancties (incl. sancties in EU verband). Sterke humanitaire diplomatie, o.a. dmv stevige maatregelen om strijdende partijen aan te sporen zich te houden aan het internationaal humanitair recht, zijn belangrijk om straffeloosheid tegen te gaan (wat we o.a. hebben gezien e.g. in Syrië, Jemen, Myanmar, en Tigray) maar kunnen ook rechtstreeks bijdragen aan het verlichten van de humanitaire noden in een land. (E.g. als het leidt tot verbeterde humanitaire toegang of verbeterde invoer van commerciële goederen.) In het kader van het tegengaan van straffeloosheid, zou het kabinet ook moeten onderzoeken hoe het gebruik van de

economie als wapen in de oorlog kan tegengaan. Dat zien we nu bijvoorbeeld in Jemen. (<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620618/bn-yemen-shattered-food-economy-060219-en.pdf>) Specifieke diplomatieke inzet zou kunnen worden ingezet om een economie in conflictgebieden stabiel te houden, en daarmee bij te dragen om de humanitaire noden te verlichten. 'De economie als wapen in de oorlog' ligt ook in het verlengde van de eerdere inzet van Nederland om honger als wapen in de oorlog uit te bannen, wat o.a. heeft geleid tot VNVR 2417.

Vraag 10: Heeft u nog andere punten van aandacht die u vindt dat meegenomen dienen te worden in de nieuwe beleidsnota?

Om een echt goed antwoord te geven op bovenstaande mondiale uitdagingen is het ook nodig om extra te investeren in ontwikkelingssamenwerking en minstens terug te gaan naar de internationaal afgesproken norm van 0,7% van het bruto nationaal inkomen. Klimaatfinanciering zou additioneel aan de 0,7% moeten zijn. Als Nederland daad bij het woord voegt en ook investeert in systeemverandering dan wordt armoede en ongelijkheid wereldwijd echt aangepakt.

Om de steun aan NGO's die werkzaam zijn in landen waar de civiele ruimte krimpt, te vergroten, is het van cruciaal belang om strategieën te ontwikkelen om te anticiperen op moeilijkheden voor actoren van het maatschappelijk middenveld bij het verkrijgen en behouden van financiering. Dit moet het monitoren van vroege waarschuwingssignalen van een krimpende civiele ruimte omvatten, het opzetten van vangrails voor flexibele en responsieve financiering, en ervoor zorgen dat begunstigden de steun krijgen die ze nodig hebben om veiligheidsplannen te ontwerpen en uit te voeren in het geval van verhoogde bewaking of directe bedreigingen, zoals bij toegenomen digitale bedreigingen.

Nederland zou zich kunnen onderscheiden in de donorgemeenschap door meer moed te tonen in het steunen van de agenda voor dekolonisatie van ontwikkelingshulp en geleidelijk de machtsverschuivingen naar het Zuiden toe te laten. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door de flexibiliteit van de subsidieprocedures te vergroten om de deelname van lokale organisaties en informele bewegingen mogelijk te maken en door de minimumdrempel voor het aanvragen van subsidies te verlagen. Organisaties zoals Oxfam Novib kunnen een praktische rol spelen bij het toegankelijk maken van subsidies aan lokale partners en lokale maatschappelijke informele bewegingen (zie: bv het Voice-programma), vanwege ons grote lokale netwerk in een fors aantal landen. In het algemeen zou het innovatief zijn om een actievere betrokkenheid van rechthebbenden te zien. Het is ook belangrijk om kansen te creëren voor vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld in het Zuiden, leiders van gemeenschappen en bewegingen om deel te nemen aan de ontwikkeling van prioriteiten voor internationale samenwerking en gerelateerde besluitvormingsprocessen (Niets over ons zonder ons!).

ⁱ [Evaluatie ondersteuning belastingheffing in ontwikkelingslanden – A Taxing Issue | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie \(IOB\) \(iob-evaluatie.nl\)](#)

ⁱⁱ [Aid and private sector partnerships - Views & Voices \(oxfam.org.uk\)](#) en [Resultaten — Evaluatie hulp, handel en investeringenbeleid in drie partnerlanden: Bangladesh, Ethiopië en Kenia | Resultaten | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie \(IOB\) \(iob-evaluatie.nl\)](#)

ⁱⁱⁱ [Civil society groups celebrate IFC's divestment from profit-driven school chain Bridge International Academies | Oxfam International](#)